

Yttrande över remisspromemoria om möjlighet till betyg från årskurs 4

Sveriges elevråd - SVEA vill tacka utbildningsdepartementet för möjligheten att inkomma med synpunkter gällande promemorian om betyg från årskurs 4. Vi ställer oss starkt kritiska till utbildningsdepartementets förslag på ändringar i skollagen likväl som i förordningen 2017:175 och vill inte att möjligheten till betyg från årskurs fyra realiserar enligt förslaget. Vi ser inte att det finns tillräckliga belägg för förslaget och ställer oss också kritiska till tolkningen av den utvärdering som förslaget baseras på. Sveriges elevråd - SVEA ställer sig vidare frågande till att en gedigen utredning inte gjorts inför förslagets införande och uppmanar regeringen att dra tillbaka förslaget om möjlighet till betyg från årskurs 4. Vi lämnar emellertid också förslag på alternativa formuleringar till Utbildningsdepartementets förslag, i det fall att lag och förordningsändringar är oundvikliga.

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Sveriges elevråd - SVEA ställer sig starkt kritiska till den föreslagna ändringen av paragraf 13 i skollagens 3:e kapitel. Denna ändring syftar på att möjliggöra punkt 50 ur det kallade januariavtalets överenskommelse, som lyder;

"Skolor som vill ska kunna införa betyg från årskurs fyra. Reformen införs första juli 2020, då det nuvarande försöket upphör"

Promemorian *Möjlighet till betyg från årskurs 4* utgår bland annat ifrån Skolverkets *Utvärdering av betyg från årskurs 6* från 2017.

Vi på Sveriges elevråd - SVEA har gått igenom denna utvärdering men delar inte de slutsatser som Utbildningsdepartementet dragit baserat på utvärderingen.

Ett av det främsta argumentet för betyg i lägre åldrar verkar vara för att fånga upp elever som är i behov av stöd. Enligt utvärderingen svarar dock 90 % av lärarna, att både efter och innan reformen, där betyg infördes från årskurs 6, att lärarna har tillräcklig kunskap och kompetens för att upptäcka elever i behov av stöd.¹ Utvärderingen tolkar det som att betyg gör elevers behov ännu tydligare, trots att dessa resultat tydligt pekar på att reformen inte påverkat deras kunskap eller kompetens. Enligt samma utvärdering är det dessutom oklart om tidigare betyg leder till tidigare stöd. En "relativt stor" andel lärare menar att "några fler" får stöd med tidigare betyg. Men registerdata och enkätdata visar att betygen inte gjort att elever fått mer stöd.²

Vidare menar utvärderingen också att andra förutsättningar till stor del spelar roll när det kommer till att elever får rätt stöd efter behov. Dessa lyder; kompetens hos vuxna att identifiera vilken typ av stöd eleven behöver, kompetens att ge stöd, att resurser och tillräckligt med tid finns samt att eleven är mottaglig för stödet.³ Vi tror här att den bristande jämlikheten i svensk skola, lärarbrist, och lärares tunga arbetsbelastning likväl som brist på tid riskerar att försvåra personliga relationer med elever och möjligheten att sprida kunskap till dem, så att eleven kan bli mottaglig för stöd. Vi tror att dessa är faktorer värda att undersöka vidare.

Utvärderingen menar vidare att det inte går att avgöra om betyg från årskurs 6 ökar kunskapsutveckling och resultat.⁴ Dessutom menar utvärderingen att den ökade motivationen som kan tydas när betyg i yngre åldrar införs, inte kan likställas med ett ökat kunskapsintresse hos eleverna. Detta kan istället vara tecken på en jakt på ett högre betyg utan att ha något ökat intresse för ämnet

¹ Skolverket (2017) s.78

² Skolverket (2017) s.78

³ Skolverket (2017) s.78

⁴ Skolverket (2017) s.8

eller någon förståelse för de kunskaper som betyget ska stå för. Det är dessutom de högpresterande eleverna som lärarna menar blir mer motiverade av att få betyg. Hos de lågpresterande eleverna uppges betyg istället framkalla stress och i vissa fall orsaka att de tappar motivationen och presterar sämre.

77 % av lärare uppger att elever är mer stressade efter att betyg från årskurs 6 har införts och stress har överlag hos elever ökat.⁵ Vi ser att stressade elever prioriterar att lära sig det som kommer på proven och har ingen resterande energi att lära sig mer av rent intresse eller kunskapslust, utöver de krav som finns.

Vi på Sveriges elevråd - SVEA, likväl som våra medlemselevråd, vet att skolans fokus borde ligga på kunskap och lärande, inte på bedömning av kunskap. Elevers motivation och drivkraft framåt ska vara kunskapsörst och lust, inte oro och ångest inför ett betyg. En skola där allt kretsar kring betyg främjar varken lärandet eller den psykosociala arbetsmiljön. Förslaget att införa betyg, i syfte att kunna upptäcka och sätta in stöd till elever som behöver det - riskerar istället att slå hårdast mot de elever man ämnar att hjälpa.

Utvärderingen menar vidare att det vid betyg i unga åldrar ligger ett stort ansvar på skolor och lärare att skapa en miljö där det blir tydligt att betygets funktion är att just se till att elever får det stöd och den stimulans de behöver.⁶

Vi på Sveriges elevråd - SVEA vet att likvärdigheten i skolan har stora brister idag, och vi kan inte lita på att alla skolor har en så pass exceptionell dialog med eleverna att betygstressen försvinner. Trots att syftet med reformen må vara ökat stöd, blir det i realiteten inte så för eleverna. Vi ser inte någon stark anledning till att betyg bör ersätta de skriftliga omdömen som elever får i de lägre åldrarna. En reform som dessutom riskerar att öka lärarnas redan tunga arbetsbelastning.

De positiva följder som Utbildningsdepartementet i den tidigare nämnda promemorian och Skolverket i sin utvärdering, tolkar att betyg i årskurs 6 kan ha⁷,

⁵ Skolverket(2017) s. 8

⁶ Skolverket (2017) s.79

⁷ Skolverket (2017) s.80f

ser vi inte tillräckligt med belägg för. Skulle dessa tolkningar visa sig vara korrekta, kan de positiva följderna fortfarande inte överväga de negativa konsekvenser för eleverna.

Vi på Sveriges elevråd - SVEA vill också poängtera den avsaknad av gedigen utredning inför detta förslag. Den utvärdering promemorian baserat sina tolkningar på och som vi har tagit del av utvärderar betyg i årskurs 6, inte årskurs 4. Dessutom finns ingen utredning kring konsekvenserna av att i den marknadsdrivna skolan som ofta brister i likvärdighet, införa betyg för de "skolor som vill". Vi på Sveriges elevråd - SVEA vill se en utredning som behandlar konsekvenser av att lägga till "valfria betyg" som faktor i den marknadsdrivna skolan.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordning (2017:175) om försöksverksamhet med betyg från årskurs 4 i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan och från årskurs 5 i specialskolan

Vi vill se ett avslag på Utbildningsdepartementets förslag till ändring i förordning 2017:175. Vi uppmuntrar andra satsningar för att upptäcka särskilda behov och öka stöd till elever. Om dessa förslag mot förmodan antas, behövs en redigering av paragraf 5 i förslaget. Utbildningsdepartementets förslag på ändring lyder i nuläget;

"En rektor får besluta att betyg ska sättas i årskurs 4 och 5 i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan och i årskurs 5 och 6 i specialskolan, vid en skolenhet som rektorn ansvarar för.

Lärarna vid berörd skolenhet ska ha haft god möjlighet att yttra sig inför ett sådant beslut. Rektorn ska anmäla beslutet till Statens skolverk"

Den tidigare förordningen lyder;

*"En huvudman får bara delta i försöksverksamheten om det hos den berörda skolenhetens rektor och lärare finns intresse av att delta. Rektorn ska ha dokumenterat sitt intresse genom en tjänsteanteckning. **Lärarnas intresse ska ha uttryckts genom skriftlig dokumentation. För de lärare som är fackligt anslutna bör det göras genom arbetstagarorganisationer på skolenheten. Dessutom ska eleverna vid berörda skolenheter och deras vårdnadshavare ha haft möjlighet att yttra sig**"⁸*

Vid ett eventuellt bifall av Utbildningsdepartementets förslag, som citerat ovan tror vi att det är viktigt att villkor för frivillig betygssättning finns. Vi tror att vid en eventuell frisläppning från den tidigare begränsningen på max 100 skolenheter som får sätta betyg från årskurs 4, till "De som vill", blir lärares och elevers åsikter utifrån den expertis som deras roller ger, ännu viktigare. För att undvika toppstyrning och för att garantera att de som berörs mest av ett sådant beslut, bör lärares och elevers inflytande tydligt understrykas och förstärkas. Därför bör Utbildningsdepartementets förslag modifieras till följande eller liknande;

*"En rektor får besluta att betyg ska sättas i årskurs 4 och 5 i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan och i årskurs 5 och 6 i specialskolan, vid en skolenhet som rektorn ansvarar för. **Lärarnas respektive elevernas intresse ska dessförinnan ha uttryckts genom skriftlig dokumentation. För de lärare som är fackligt anslutna bör det göras genom arbetstagarorganisationer på skolenheten. För elever kan det göras genom elevrådet på skolan.**"⁹*

Rektorn ska anmäla beslutet till Statens skolverk"

⁸ Egen fetmarkering i citat

⁹ Egen fetmarkering i citat

Vi på Sveriges elevråd - SVEA vet att inflytande och agens över sin egen utbildning är viktig för att motverka den stressnivån som vi vet ökar i skolan. I Utbildningsdepartementets förslag förstärks rektorers och huvudmäns rättigheter medan elevers och lärares försvagas. Detta kommer inte att gynna våra skolor. Vi vill också påminna Utbildningsdepartementet om att elevers inflytande i skolan är lagstadgat genom skollagens 4:e kapitel, 9:e paragraf. Utöver detta är barnkonventionen numera lag i Sverige, där artikel 3, 6, 12 här blir relevant;

12,

"Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler."

3,

"Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder.

Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för omvårdnad eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter

fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn"

6,

Konventionsstaterna erkänner varje barns inneboende rätt till livet. Konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.¹⁰

Syftet med att inte bara ratificera barnkonventionen utan även göra den till lag, var att stärka barns rättigheter. Detta är dock inget som sker automatiskt och vi på Sveriges elevråd - SVEA vill påminna regeringen om att det därför är viktigt att aktivt arbeta för att dessa rättigheter ska realiseras, i exempelvis reformer och formulering av nya lagar och förordningar.

Övriga kommentarer:

Vi på Sveriges elevråd - SVEA anslöt under 2019 248 elevråd. Vi är länstäckande och är således representerade i alla 21 län. Under elevrådskongressen varje år får elever rösta fram nya fokusfrågor eller ett nytt skolpolitiskt program. Sveriges elevråd - SVEA vill inte se att möjligheten till betyg från årskurs 4 realiseras. Även om vi ger förslag på hur ändringar kan formuleras så att elevperspektivet inte förloras i det fallet att förändringar är oundvikliga, så yrkar vi på att förslagen avslås helt. Vi uppmanar regeringen att istället satsa på följande insatser;

1. Säkerställa elevers hälsa genom att satsa på och stärka tillgången till elevhälsan för alla elever, bland annat genom obligatoriska hälsosamtal med psykisk inriktning.
2. Aktivt arbeta med elevers tillgång till legitimerade lärare och arbeta aktivt med att förbättra lärares arbetssituation.

¹⁰ UNICEF (inget år)

3. Ge alla elever en likvärdig chans att utvecklas och låt fokus ligga på kunskap och lärande i de lägre åldrarna istället för att lägga mer press på en redan stressad grupp genom tidiga betyg.
4. Att alltid ta barnkonventionen i beaktande vid beslut som rör barn, att se till barns och elevers bästa genom att lyssna på dem och deras företrädare, likväl som att lita på att det bara är elever som vet hur det är att vara elev idag.

Källor:

Skolverket (2017) *Utvärdering av betyg från årskurs 6. Rapport 451*, Hämtad 22/01-2020 från: <https://www.skolverket.se/getFile?file=3735>

Unicef (Inget år) *Barnkonventionen*, Hämtad 22/01-2020 från: <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen>

Amanda Lindestreg
Generalsekreterare

Linnea Netin
Utredare